

*До спеціалізованої вченої ради Д.35.051.03
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка*

Відгук

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Погорецького Миколи Анатолійовича на дисертацію Павич Христини Миронівни на тему: «Закриття кримінального провадження судом першої інстанції», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09. – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми. В умовах становлення та розвитку України як цивілізованої, правової та демократичної держави важливе значення має процес імплементації у вітчизняну правову систему загальновизнаних та основоположних міжнародних і європейських стандартів, спрямованих на забезпечення належного рівня реалізації прав, свобод і законних інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також ефективного здійснення правосуддя. Багаторічний досвід реалізації міжнародних і європейських стандартів у кримінальному процесуальному законодавстві таких розвинутих демократичних країн англо-американської та європейської правової сім'ї, як Великобританія, Німеччина, Франція, США та ін., цілком виправдано довів їх належну правову придатність та перспективність реалізації у правозастосовчій діяльності.

Вітчизняний законодавець при розробці положень чинного КПК України та удосконаленні норм КК України намагався максимально врахувати відповідні міжнародні та європейські стандарти у сфері кримінального процесу з урахування ефективності їх реалізації у правозастосовчій діяльності інших зарубіжних країн, а також тих проблемних питань, що виникали у слідчо-судовій практиці під час дії КПК України 1960 р., для забезпечення належної правової регламентації одного з фундаментальних інститутів кримінального процесу – закриття кримінального

провадження судом. Наслідком цього процесу стало запровадження в чинному законодавстві України нових підстав для закриття кримінального провадження судом (у випадку досягнення податкового компромісу відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України чи у справах про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 212 КК України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України, а також щодо юридичної особи у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, уповноваженої особи юридичної особи тощо), регламентовано процедуру притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб тощо.

Разом із тим, результати проведеного аналізу положень чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України, які забезпечують функціонування інституту закриття кримінального провадження судом, та практики їх застосування уповноваженими суб’єктами кримінального процесу, свідчать про недосконалість окремих підстав та процесуального порядку закриття кримінального провадження судом, що своєю чергою негативно позначається на формуванні єдиної судової правозастосовчої практики й, загалом, на неефективності функціонування самого інституту закриття кримінального провадження судом.

Окремі проблемні питання інституту закриття кримінального провадження судом досліджували С. М. Благодир, І. В. Вернидубов, І. В. Гловюк, Н. В. Глинська, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, П. М. Каркач, Л. М. Лобойко, В. В. Луцик, В. Т. Маляренко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. О. Попелюшко, Н. П. Сиза, Л. Д. Удалова, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, О. Г. Яновська та інші вітчизняні фахівці.

Варто зазначити, що під час дії *КПК України 1960 р.* питання закриття кримінального провадження, у тому числі й судом, досить активно обговорювалися науковцями в межах дисертаційних досліджень. Так, в Україні було захищено **одну докторську дисертацію** з обмеженим доступом під науковим консультуванням проф. М. М. Михеєнка: *Шумило М. Є.* Теоретичні та практичні

проблеми реабілітації у кримінальному процесі України: дис... докт. юрид. наук: 12.00.09. Національна академія Служби безпеки України. **1999**. У **2001** р. проф. **М. Є. Шумило** було видано одноосібну монографію: “Реабілітація в кримінальному процесі України: монографія. Харків: Арсіс, 2001. 320 с.”, наукові положення якої зберігають свою актуальність й після прийняття чинного КПК України.

Окрім того, за цей період було захищено **десять кандидатських дисертацій**: 1) **Благодир С. М.** Закриття кримінальної справи в досудовому слідстві: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ України. **1998**; 2) **Капліна О. В.** Проблеми реабілітації у кримінальному процесі України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. **1998**; 3) **Губська О. А.** Процесуальні питання звільнення особи від кримінальної відповідальності за nereабілітуючими обставинами: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. **2002**; 4) **Глобенко Г. І.** Закриття кримінальних справ з nereабілітуючих підстав: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харківський національний ун-т внутрішніх справ. **2007**; 5) **Рогатинська Н. З.** Предмет доказування у справах, що закриваються провадженням за nereабілітуючими підставами: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київський національний ун-т внутрішніх справ. **2008**; 6) **Степанов П. Л.** Закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Кіровогр. юрид. ін-т Харк. нац. ун-ту внутр. справ. **2008**; 7) **Рось Г. В.** Закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. **2009**; 8) **Крет Г. Р.** Теоретичні, правові та прикладні аспекти закриття кримінальних справ у суді: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одес. нац. юрид. акад. **2010**; 9) **Литвинов В. В.** Закриття кримінальної справи на стадії досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. **2012**; 10) **Мазур М. Р.** Захист прав та законних інтересів реабілітованих у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Акад. адвокатури України. **2012**.

В умовах дії *чинного КПК України* вже було захищено три кандидатські дисертації, присвячені закриттю кримінального провадження:

- дві з яких стосуються проблемних питань закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування: 1) *Торбас О. О.* *Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р.: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Нац. ун-т "Одес. юрид. акад."*. **2015**. При цьому цим же автором у **2015** р. було опубліковано одноосібну монографію: *Торбас О. О.* *Форми закінчення досудового розслідування за кримінальним процесуальним кодексом України : монографія. Одеса: Юридична література, 2015. 168 с.*; 2) *Боржецька Н. Л.* *Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016.*

- одна кандидатська дисертація, в якій розглянуто проблемні питання закриття кримінального провадження як на стадії досудового розслідування, так і в суді: *Токаренко К. В.* *Процесуальний порядок закриття кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Нац. акад. внутр. справ. 2016.* Водночас більшість проблемних питань, пов'язаних саме з функціонуванням інституту закриття кримінального провадження судом, Токаренко К. В., виходячи з меж та обсягів своєї дисертаційної роботи, не були належним чином досліджені.

При цьому, зазначені роботи не вичерпали також і дослідження багатьох теоретичних проблем питань функціонування цього інституту.

Тому у вітчизняній науці кримінального процесуального права залишалася низка проблемних питань, які потребують окремого комплексного дослідження функціонування інституту закриття кримінального провадження судом, на чому цілком слушно зосередили увагу здобувач і його науковий керівник, ставлячи перед собою за мету отримання нових результатів у вигляді наукових висновків щодо порядку закриття кримінального провадження судом першої інстанції на підставах, які передбачені КПК України, дослідження правової природи кожної з підстав, визначення особливостей закриття кримінального провадження за результатами підготовчого провадження та судового розгляду, розробка наукових

та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині регулювання діяльності суду щодо закриття кримінального провадження.

Про актуальність теми дисертації **Христини Миронівни Павич** свідчить також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження узгоджується з основними положеннями Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року №31/2008, Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2011-2015 роки, затверджених постановою загальних зборів НАПрН України від 24.09.2010 р. № 14-10, а також науково-дослідницькою тематикою кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми реалізації нового кримінального процесуального законодавства України (КПК України 2012 року) щодо захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження» (номер державної реєстрації 0113U005124). Тему дисертації «Закриття кримінального провадження судом» було затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол №9/2 від 27 лютого 2013 року) та схвалено координаційним бюро НАПрН України (Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (затверджених у 2013 р.), с. 236, поз. 1181).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використано широке коло вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з історії та теорії держави і права, кримінального процесуального права, кримінального права, вітчизняне та зарубіжне законодавство й інші правові акти, перелік яких складає 278 найменувань.

При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані здобувачкою переважно критично – з глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи

пропозицій, що свідчить про зрілість дослідниці та її високу загально-наукову культуру.

Репрезентативним є емпіричний матеріал дослідження, що складають практика Європейського суду з прав людини, матеріали вивчених кримінальних проваджень, розглянутих і вирішених місцевими судами Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей в період 2012-2016 р.р. (210 кримінальних проваджень), результати анкетування, одержані в ході опитування 130 респондентів (65 суддів, 32 прокурори, 33 адвокати). Репрезентативність цього емпіричного матеріалу вплинула на обґрунтованість і достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків проведеного Христиною Миронівною Павич дослідження. У той же час, для підсилення репрезентативності роботи доцільно також було використати й дані судової статистики щодо кількості закритих кримінальних проваджень судом першої інстанції впродовж 2012-2017 рр.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинули на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Комплексне опрацювання та системний аналіз наукових джерел і процесуальних норм в їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах, а також матеріалів практики дало можливість Христині Миронівні Павич сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень, що характеризуються новизною або її елементами, слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано процесуальний порядок закриття кримінального провадження у випадку смерті обвинуваченого: визначено вичерпний перелік документів, які суд повинен дослідити на підтвердження факту смерті особи; наділення близьких родичів окремим процесуальним статусом; запропоновано

порядок звернення близьких родичів до суду з клопотанням про продовження судового розгляду з метою реабілітації померлого та розгляд такого клопотання судом;

- обґрунтовано необхідність запровадження нового суб'єкта кримінального провадження «близьких родичів» у справах про реабілітацію померлого;

- запропоновано виключити таку підставу закриття кримінального провадження як досягнення податкового компромісу через втрату актуальності;

- обґрунтовано положення про те, що досягнення податкового компромісу за своїм змістом є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, а не підставою закриття кримінального провадження;

- запропоновано розширити повноваження суду в частині примирення сторін під час підготовчого провадження в ході розгляду кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення.

удосконалено:

- визначення таких понять: інституту закриття кримінального провадження судом, підстав закриття кримінального провадження судом, звільнення особи від кримінальної відповідальності;

- класифікацію підстав закриття кримінального провадження, зокрема їх поділ на матеріальні та процесуальні;

- класифікацію підстав звільнення від кримінальної відповідальності, зокрема їх поділ на загальні та особливі;

- наукову позицію щодо недоцільності закриття кримінального провадження за результатами підготовчого провадження із окремих підстав.

набули подальшого розвитку:

- необхідність закріплення на законодавчому рівні переліку документів, що підтверджують факт смерті особи, на підставі яких суд буде закривати кримінальне провадження у випадку смерті обвинуваченого;

- положення про те, що набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою, варто відносити до nereабілітуючих підстав закриття кримінального провадження;

- положення про доцільність законодавчого закріплення положення про те, що прокурор має право відмовитись від підтримання державного обвинувачення лише за результатами судового розгляду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: *подальших наукових дослідженнях* порядку закриття кримінального провадження судом; *правотворчій діяльності* – при внесенні запропонованих змін до КПК з метою усунення прогалин, які виникають при імплементації норм, що регулюють порядок закриття кримінального провадження судом; *у науково-педагогічній діяльності* – під час викладання навчальної дисципліни «Кримінальне процесуальне право України», а також під час підготовки підручників навчальних посібників та методичних матеріалів з кримінального процесу; *у правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності судів щодо закриття кримінальних проваджень з тих чи інших підстав.

Не дивлячись на такий заявлений спектр використання результатів відповідного дослідження за перерахованими сферами, здобувачці для підсилення репрезентативності роботи необхідно було б отримати відповідні акти впровадження, які б підтвердили наукове й практичне значення зроблених нею висновків та висловлених пропозицій і рекомендацій. При цьому, доцільно зауважити, як мені особисто відомо, окремі положення цієї дисертації вже використовуються викладачами кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка у своїх наукових дослідженнях.

Достатньою є *апробація результатів дослідження*. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено у 13 наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві – у зарубіжних юридичних виданнях, сім – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях: «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 2014 р), «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (Харків, 2014 р.), «Проблеми державотворення і

захисту прав людини в Україні» (Львів, 2015 р.), «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (Львів, 2015 р.), «Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи» (Львів, 2015 р.), «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (Львів, 2016 р.), «Правова реформа у сфері кримінальної юстиції: ключові параметри та прогноз подальшого розвитку» (Львів, 2016 р.).

Оцінка змісту дисертації та автореферату.

Науково обґрунтованою є архітектоніка дисертаційної роботи, яка дозволила автору в основному повно та всебічно розкрити предмет дослідження. Структура дисертації логічно витікає з поставлених завдань, об'єкта та предмета дослідження й охоплює як теоретичний, так і практичний аспект досліджуваної проблематики.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділено на сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 291 сторінку друкованого тексту, основний зміст викладений на 206 сторінках. Список використаних джерел становить 278 найменувань (28 сторінок).

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано її зв'язок із науковими програмами, планами, темами та ступінь наукової розробки, визначено об'єкт і предмет дослідження, окреслено мету і завдання, викладено методологічну основу роботи, сформульовано положення, які характеризують її наукову новизну, пояснено практичне значення результатів дослідження, наведено дані про апробацію результатів, публікації, а також структуру дисертації.

Перший розділ «Гене́за, поняття та зарубіжний досвід закриття кримінального провадження судом» складається із 3-х підрозділів.

Автором на підставі проведеного аналізу наукових джерел в їх історичній ретроспективі, положень кримінального процесуального законодавства, яке діяло в різні історичні періоди на території українських земель, досліджено питання становлення та розвитку інституту закриття кримінального провадження судом, на підставі чого виокремлено наступні етапи генези інституту закриття кримінального провадження судом: **I етап** – з давніх часів (часи дії Руської

Правди) – до XIV ст. (до дії Литовських статутів включно); **II етап** – XIV ст. і до 1864 р.; **III етап** – 1864 р. до 1922 р.; **IV етап** – 1922 р. до 1958 р.; **V етап** припадає на період з 1958 р. – до 2012 р.; **VI етап** – розпочався з 2012 р. Авторкою розкривається сутність кожного з наведених етапів і доводиться, що в продовж свого становлення та розвитку зазначений інститут не завжди мав назву закриття кримінального провадження, не визначалися підстави закриття кримінального провадження чи звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Виходячи з аналізу наукових праць вітчизняних дослідників, дисертантка робить висновок, що на різних етапах доктринального розвитку даного інституту поняття «закриття кримінального провадження» розглядалося як: 1) процесуальний акт, що виражає рішення відповідного органу чи особи; 2) кримінально-процесуальна діяльність відповідних органів; 3) одна із форм закінчення досудового розслідування; 4) гарантія від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності; 5) самостійний правовий інститут (стор. 46 дис.).

Здобувачем пропонується визначати закриття кримінального провадження судом як підінститут вказаного інституту – систему кримінальних процесуальних норм, які регулюють процедуру розгляду кримінального провадження судом, який в результаті аналізу та оцінки зібраних у справі доказів, на підставах передбачених КПК України, робить висновок про недоцільність або неможливість продовження судового розгляду та приймає рішення про відмову від подальшого його проведення, про що вказує у відповідній ухвалі (стор. 47 дис.).

Запропоновано доповнити ст. 3 КПК України пунктом 7-1 такого змісту: «Закриття кримінального провадження судом – це діяльність суду, яка полягає у врегулюванні останнім кримінально-правового конфлікту у межах своїх повноважень або у передбачених цим Кодексом випадках, враховує його врегулювання самими сторонами, та в результаті аналізу та оцінки зібраних у справі доказів приймає відповідне рішення» (стор. 49 дис.).

Проаналізовано кримінальне процесуальне законодавство окремих зарубіжних країн (Великобританії, США, Франції, Німеччини, Австрії, Угорщини, Чехії та Польщі, Молдови, Казахстану, Білорусь, Киргизії) в аспекті правового регулювання питання закриття кримінального провадження судом (стор. 54-73 дис.).

Другий розділ «Підстави закриття кримінального провадження судом» складається із 2-х підрозділів.

Дисертанткою зазначається, що підстави закриття кримінального провадження судом – це визначені законом факти, що встановлюються під час кримінального провадження, які виключають можливість подальшого здійснення цього кримінального провадження або ж вказують на недоцільність його проведення, що зобов'язує суд прийняти рішення про закриття провадження (стор. 77 дис.).

Дотримуючись критерію наявності підстав для кримінальної відповідальності, запропоновано поділяти підстави закриття кримінального провадження судом на матеріальні та процесуальні. Матеріальні підстави пов'язані із самим фактом вчинення злочину, які виключають наявність злочину або необхідність притягнення до кримінальної відповідальності чи застосування покарання. До таких підстав здобувачка відносить: набрання чинності закону, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; досягнення податкового компромісу у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9² розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України (стор. 83 дис.).

Процесуальні підстави пов'язані із наявністю або відсутністю певних процесуальних обставин, що впливають на хід кримінального провадження. До таких підстав автор відносить: смерть підозрюваного, обвинуваченого, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому

самому обвинуваченню; потерпілий відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу (стор. 84 дис.).

Доводиться необхідність поділу підстав звільнення від кримінальної відповідальності на загальні та особливі (спеціальні) й розкривається їх зміст (87-88 дис.).

Вказується, що у випадку смерті обвинуваченого продовження розгляду справи проводиться з метою доведення невинуватості обвинуваченого у вчиненні інкримінованого йому злочинного діяння, з подальшим відновленням його «доброго імені». Якщо ж до суду не буде заявлено клопотання про розгляд справи з метою реабілітації померлого, суд закриває кримінальне провадження у справі (стор. 96 дис.).

Третій розділ «Процесуальний порядок закриття кримінального провадження судом» складається із 2-х підрозділів.

Обґрунтовано визначати підготовче провадження як самостійну стадію кримінального процесу, в якій суддя, за участю учасників кримінального провадження (прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника), не вирішуючи наперед питання про винуватість обвинуваченого, перевіряє наявність правових підстав розглядати справу в суді, вирішує питання, пов'язані з підготовкою справи до судового розгляду та постановляє відповідне рішення (стор. 139 дис.).

Доводиться, що клопотання про продовження судового розгляду з метою реабілітації підсудного може бути усним та\або письмовим, передане суду особисто чи через представника, захисника (стор. 154 дис.).

Робиться висновок, що найбільш оптимальною підставою закриття кримінального провадження за результатами підготовчого провадження є відмова потерпілого, а у випадках, передбачених КПК України, його представника від

обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Тому для закриття кримінального провадження на даній стадії достатньо лише, як зазначає дослідниця, клопотання потерпілого про припинення (закриття) провадження у даній справі (стор. 159 дис.).

Обґрунтовано, що у випадку встановлення судом під час судового розгляду провадження декриміналізацію діяння, за вчинення якого обвинувальний акт відносно особи перебуває на розгляді в суді, суд повинен встановити: чи мала місце подія кримінального правопорушення, наявність в діянні обвинуваченого саме того складу кримінального правопорушення, яке йому інкриміноване органами досудового слідства, та безпосередньо встановити факт декриміналізації діяння, в тому числі й перевірити чи набув чинності закон на підставі якого караність діяння була усунена (стор. 178 дис.).

Досліджено порядок закриття кримінального провадження щодо юридичної особи у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру та закриття кримінального провадження щодо уповноваженої особи юридичної особи. Констатовано, що таке закриття кримінального провадження може мати місце за результатами судового розгляду, тобто після повного з'ясування й встановлення усіх обставин справи (стор. 195 дис.).

Дисертація написана грамотною юридичною науковою мовою. Робота оформлена у відповідності з вимогами, які ставляться до такого роду праць. Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційного дослідження. Комплексні дослідження кримінальних процесуальних питань відповідають науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

1. У підрозділі 1.1 дослідниця в історичній ретроспективі розкриває генезу інституту закриття кримінального провадження судом на території українських земель (стор. 24-43), в результаті чого нею виокремлено 6 етапів становлення та розвитку інституту закриття кримінального провадження судом, а також коротко розкрито їх сутність.

Водночас, на думку офіційного опонента, дисертантка при визначенні п'ятого та шостого етапів не в повній мірі розкрила їх сутність. Так, наприклад, нею зазначається, що “V етап припадає на період з 25.12.1958 – до 13.04.2012, пов'язаний із прийняттям 25.12.1958 Основ кримінального законодавства СРСР і союзних республік та КПК УРСР 1961 року, який в подальшому зазнавав чимало змін та доповнень” (стор. 43 дис.), а “VI етап – з 13.04.2012, який пов'язаний із прийняттям нового чинного на сьогодні КПК України. Із його прийняттям в новітнє законодавство України імплементовано європейські стандарти у галузі захисту прав людини та здійснення правосуддя”.

Зауважимо, фактично кожний етап становлення та розвитку інституту закриття кримінального провадження судом характеризувався відповідними змінами в законодавстві тодішнього історичного періоду. Тому доцільніше було б чіткіше визначити сутність відповідних етапів, застосовуючи не лише метод історико-правового аналізу, а й порівняльно-правовий метод дослідження.

2. У підрозділі 1.2 здобувачка, наводячи різні наукові точки зору вітчизняних та зарубіжних вчених щодо визначення поняття закриття кримінального провадження (стор. 44-47 дис.), зазначає, що на різних етапах доктринального розвитку інституту поняття «закриття кримінального провадження» розглядалося як: 1) процесуальний акт, що виражає рішення відповідного органу чи особи; 2) кримінально-процесуальна діяльність відповідних органів; 3) одна із форм закінчення досудового розслідування; 4) гарантія від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності; 5) самостійний правовий інститут. Водночас далі дисертантка без наведення жодних додаткових аргументів робить безпідставний висновок, що “жодне із вищенаведених визначень закриття кримінального провадження не є повним та лише частково визначає сутність інституту закриття кримінального провадження судом” (стор. 46 дис.). На думку офіційного опонента, потрібно б було більш виважено й критично-осмислено підходити до характеристики наукових підходів щодо поняття закриття кримінального провадження, виходячи при цьому з загальних правил філософії, етимології, логіки, теорії кримінального процесуального права.

На думку офіційного опонента, спостерігається й певна алогічність та непослідовність у зроблених авторкою висновків до підрозділу 1.2, які при цьому не відповідають самій назві цього підрозділу. Так, зокрема назва підрозділу задекларована як *“Поняття, ознаки та завдання інституту закриття кримінального провадження судом”*, водночас далі здобувачка визначає поняття не інституту закриття кримінального провадження, а закриття кримінального провадження як підінститут вказаного інституту (стор. 48 дис.). При цьому, якщо виходити з аналізу самої архітекtonіки всієї роботи та її змістовного навантаження, то дисертант скрізь веде мову саме про закриття кримінального провадження як інститут кримінального процесу. Що ж до закриття кримінального провадження як підінституту вказаного інституту, то про це зазначається лише на стор. 48 дис. як висновку до підрозділу 1.2 та на стор. 201 дис. у загальних висновках. Проте співвідношення зазначених фундаментальних категорій кримінального процесуального права в дисертації не розкрито. У той же час, на стор. 49 дис. дисертантка дає вже визначення *“закриття кримінального провадження судом як діяльності суду ...”*. У зв'язку з чим, під час прилюдного захисту хотілося б почути думку дисертантки з цього приводу.

Звертає на себе увагу й те, що здобувачка, зважаючи на назву самого підрозділу 1.2 *“Поняття, ознаки та завдання інституту закриття кримінального провадження судом”*, мала визначити завдання цього інституту, водночас у змісті підрозділу 1.2 жодної інформації про це не наводиться.

3. На думку офіційного опонента, сутність підрозділу 1.3, який має назву *“Реалізація норм інституту закриття кримінального провадження судом в законодавстві зарубіжних держав”*, потрібно було б розкривати, окреслюючи можливі тенденції удосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства з урахуванням досвіду нормативно-правового регулювання інституту закриття кримінального провадження судом у кримінальному процесуальному законодавстві зарубіжних держав. Відповідним чином доцільно було б сформулювати й назву самого підрозділу. В іншому разі не зрозуміло яке сутнісне призначення цього підрозділу та його місце в структурі першого розділу.

4. У підрозділі 3.1 дисертантка, на підставі зробленого короткого аналізу наукових підходів до визначення поняття підстав закриття кримінального провадження судом робить висновок, що запропоновані визначення розкриті з позиції кримінально-процесуального законодавства, що втратило силу, або з позиції кримінального права. На підставі чого, нею пропонується авторське поняття підстав закриття кримінального провадження судом (стор. 77 дис.). Така аргументація є недостатньо обґрунтованою для формулювання власного поняття підстав закриття кримінального провадження судом. При визначенні будь-якого поняття потрібно виходити з того, що поняття як форма мислення є таким способом відображення дійсності, коли предмет розкривається через сукупність його сутнісних ознак. У зв'язку з цим потрібно було б, насамперед, виокремити сутнісні ознаки поняття підстав закриття кримінального провадження судом і коротко їх охарактеризувати, за результатами чого сформулювати авторське поняття підстав закриття кримінального провадження судом.

Не зрозуміло з яких міркувань виходила дисертантка, відкидаючи усталену в науковій літературі класифікацію підстав для закриття кримінального провадження на реабілітуючі та nereабілітуючі, та зазначаючи, що такі класифікації були сформовані на підставі законодавства, що діяло ще до вступу в дію чинного КПК України 2012 року (стор. 83 дис., стор. 7 автореф.).

Зауважимо, що на сьогодні зазначену класифікацію використовує та застосовує у своїх наукових дослідженнях в умовах дії чинного КПК України низка вітчизняних науковців при характеристиці підстав для закриття кримінального провадження, у тому числі й судом (докл. див.: *Ляш А. О., Благодир С. М.* Закриття кримінального провадження за новим КПК України: деякі питання. Адвокат. 2013. № 1. С. 25-28; *Капліна О. В.* Проблеми закриття кримінального провадження за реабілітуючими підставами. Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійного діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 р.). Харків, 2016. Вип. 7. С. 261–265; *Токаренко К. В.* Процесуальний порядок закриття

кримінального провадження: автореферат... канд. юрид. наук, спец. 12.00.09. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 20 с.; та ін.).

При цьому у самій роботі авторка розкриває сутність окремих підстав для закриття кримінального провадження судом, виходячи саме з цієї класифікації (стор. 80, 94, 97, 153, 157 та ін.).

5. Традиційно у дисертаціях в останні роки кожному поставленому завданню (задачі) у дисертації повинен композиційно відповідати науковий висновок, що є логічним у науковому дослідженні. Водночас порівняльний аналіз задекларованих завдань (задач) та зроблених висновків до дисертації Христиною Миронівною Павич свідчить про певну їх невідповідність – 7 завдань (задач) та 11 висновків.

Так, зокрема дисертантка поставила за завдання проаналізувати історію становлення та розвитку інституту закриття кримінального провадження судом, виокремити тенденцію та суть зміни вітчизняного кримінального процесуального законодавства у цій сфері. Якщо йти логікою автора, то цьому завданню відповідають два перші висновки. Водночас у їх змісті наводиться лише поняття закриття кримінального провадження судом як підінституту (№ 1) та закриття кримінального провадження судом як діяльності суду (№ 2).

Далі автор ставить за завдання з'ясувати сутність, сформулювати поняття та значення підстав закриття кримінального провадження судом, провести їх систематизацію та охарактеризувати кожна з них окремо. Водночас у висновку під № 3 дається лише визначення поняття підстав закриття кримінального провадження судом, а у висновках під №№ 4-6 – характеристика окремих підстав. Разом із тим сутність, значення та систематизація підстав закриття кримінального провадження судом у висновках не розкрита.

Наступне, авторка намагається дослідити нормативно-правове регулювання та реалізацію норм, що регулюють закриття кримінального провадження судом у законодавстві інших держав, водночас відповідного кореспондуючого висновку авторкою не наводиться.

Відповідна непослідовність та алогічність спостерігається й при визначенні інших завдань (задач) і зроблених висновків.

6. Дисертантка залишила поза своєю увагою і не використала у своїй роботі декілька цілком вагомих досліджень, присвячених інституту закриття кримінального провадження, у тому числі й судом. Незважаючи на те, що окремі з них базуються на кримінальному процесуальному законодавстві України 1960 р., а також присвячені закриттю кримінального провадження на стадії досудового розслідування, їх наукові положення є невід'ємною науково-методологічною основою для розкриття сутності інституту закриття кримінального провадження, судом, а саме:

1) Шумило М. Є. Реабілітація в кримінальному процесі України: монографія. Харків: Арсіс, 2001. 320 с.

2) Капліна О. В. Проблеми реабілітації у кримінальному процесі України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого. Х., 1998. 230 с.

3) Степанов П. Л. Закриття кримінальних справ у зв'язку з дійовим каяттям: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2008. 220 с.

4) Рогатинська Н. З., Удалова Л. Д. Предмет доказування у справах, що закриваються провадженням за nereабілітуючими підставами: монографія. К.: КНТ, 2009. 150 с.

5) Торбас О. О. Форми закінчення досудового розслідування за кримінальним процесуальним кодексом України: монографія. Одеса: Юрид. літер., 2015. 168 с.

6) Боржецька Н.Л. Форми закінчення досудового розслідування : правові, теоретичні та прикладні проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. К., 2016. 19 с.

Зазначені офіційним опонентом позиції носять головним чином дискусійний характер, відображають власну наукову позицію, яка може не співпадати ані з позицією здобувача та його наукового керівника, ані з позицією членів спецради й можуть слугувати лише підставою для наукової полеміки під час прилюдного захисту дисертації. Вони не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація **Христини Миронівни Павич** на тему: «**Закриття кримінального провадження судом першої інстанції**», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09. – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор **Христина Миронівна Павич** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

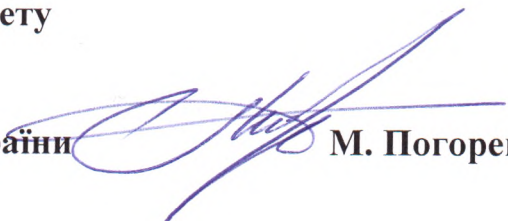
Офіційний опонент:

завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету

Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

М. Погорецький

21 лютого 2018 р.

ПІДПИС ЗАСВІДОЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
21.02.2018р.

